

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

SĂRĂCIA ȘI ALȚI FACTORI DE RISC CE FAVORIZEAZĂ COMPORTAMENTUL VIOLENT ÎN VIAȚA DOMESTICĂ

Mariana STANCIU, Adina MIHĂILESCU, Livia ȘTEFĂNESCU

Sociologie Românească, 2022, vol. 20, Issue 2, pp. 148-167

<https://doi.org/10.33788/sr.20.2.7>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Asociația Română de Sociologie

SĂRĂCIA ȘI ALȚI FACTORI DE RISC CE FAVORIZEAZĂ COMPORTAMENTUL VIOLENT ÎN VIAȚA DOMESTICĂ

Mariana STANCIU¹, Adina MIHĂILESCU,² Livia ȘTEFĂNESCU³

Abstract

Poverty, when manifested against the background of additional potentiating factors, such as a low level of education, the presence of addictions such as alcoholism, smoking, drug use, etc., is one of the most often incriminated factors responsible for the emergence and proliferation domestic violence. The inability to satisfy certain material needs determines the frustration of the individual, frustration that generates, in turn, some violent, conflictual impulses, which disturb the balance of family life. Violent behavior generates extremely serious social problems, affecting all age groups, social status and various spheres of social life. The COVID-19 pandemic, which created the conditions for an intensification of family life by organizing work from home or increasing unemployment, has led to an increase in the phenomenon of domestic violence and especially violence against women.

Keywords: violence, living conditions, risk, behavior, media.

Introducere

Orice ființă are dreptul să trăiască în siguranță și pace, de a se comporta natural, de a spune ce gândește fără teama de a fi pedepsită sau abuzată, fără a nutri sentimentul de frică în raport cu altă persoană. Nici o agresiune nu are justificare iar vina aparține în totalitate celui care agresează. Este foarte important să ne informăm asupra drepturilor noastre, să știm care sunt pașii pe care îi putem

¹ Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA.
E-mail: mariana3stanciu@gmail.com.

² Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA
E-mail: adina.mihailescu@yahoo.com.

³ Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA
E-mail: livia.stefanescu@gmail.com.

face în cazul unei agresiuni, să apelăm la ajutor și cel mai important să acționăm în vederea restabilirii liniștii și normalității în jurul nostru, pentru că noi suntem singurii responsabili ai vieții noastre. În fiecare dintre noi există puterea de a depăși momente grele și de a o lua de la capăt dacă este nevoie.

Acesta este și obiectivul studiului de a atrage atenția asupra importanței acestui subiect în viața de familie, în raporturile dintre soți, în raporturile dintre părinți și copii sau alte persoane aflate în îngrijirea familiei. Factorii care declanșează violența domestică sunt atât de natură economică, cât și culturală. Sacrificiile materiale și insecuritatea financiară, mai accentuată în perioada pandemiei de COVID-19, conduc spre agravarea comportamentului agresiv în mediul familial, datorită frustrărilor și nemulțumirilor permanente.

Metodologie

Pentru identificarea formelor violenței domestice autorii articolului au folosit ca surse de informații: date statistice ale instituțiilor de profil din România pe violența domestică (Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați – ANES, Institutul Național de Statistică – INS, Inspectoratul General al Poliției Române – IGPR); documente oficiale ale instituțiilor publice (guvern, parlament); ale organizațiilor internaționale; organizațiilor nonguvernamentale privind acordurile, convențiile și actele normative din domeniul violenței; analizarea legislației actuale și a proiectelor legislative privind problematica de gen; analize de conținut ale unor mesaje din mass-media: ziare, emisiuni radio, programe de televiziune și jurnale săptămânale.

Conceptul de violență în diverse contexte ale vieții sociale

Conceptul de *violență* poate apărea în contexte analitice de largă semnificație, indicând situații mai mult sau mai puțin concrete, manifestate în diverse sectoare ale vieții sociale. Raportul ONU din anul 2006 semnalează frecvența mare a diverselor expresii ale violenței la nivel global (Parlamentul European, 2011). Comportamentul violent generează probleme sociale extrem de grave, afectând toate categoriile de vârstă, statut social și diverse sfere ale vieții sociale.

Frecvențe dintre cele mai ridicate ale apariției unor comportamente violente apar în domenii precum:

- **viața de cuplu**, ca urmare a constituirii unor relații de cuplu tarate de tendințe dominatoare din partea unuia sau ambilor parteneri, ori bazate pe sentimente de neîncredere reciprocă sau/și afectate de incompatibilitate accentuată în planul personalității partenerilor;

- **viața de familie**, ca urmare a unor conflicte între soți, între părinți și copii, între frați sau, mai rar, între copii și bunici;
- **viața la locul de muncă**, fenomenul de *mobbing* sau/și *bullying* reprezentând un tipar de comportament abuziv, din partea diverșilor poli de putere sau concurențiali, ce pot provoca prejudicii economice și sociale majore și chiar afecțiuni fizice sau psihice victimelor implicate;
- **viața din unele instituții de educație și învățământ**, ca urmare a conflictelor dintre unele cadre didactice și elevi sau a manifestărilor de *bullying* între elevi;
- **relațiile sociale din traficul auto**, ca urmare a conflictelor ce apar între diferiți participanți la trafic, în calitate de conducători ai unor autovehicule și pietoni;
- **relațiile din spațiul public** din sfera instituțiilor politice, din diverse instituții administrative ce impun publicului timpi lungi de așteptare în cadrul accesării unor servicii ș.a.;
- **relațiile sociale din spațiul de vecinătate** în apropierea locuinței, în spațiul public, la locurile de parcare a autovehiculelor ș.a.

Data fiind **importanța deosebită a violenței domestice**, din perspectiva calității vieții, mai ales în contextul noilor evoluții ce s-au înregistrat în domeniul vieții de familie pe timpul pandemiei de COVID-19, în cele ce urmează ne vom centra atenția asupra acestui domeniu.

Violența domestică (numită și abuz domestic sau violență în familie) se referă, de regulă, la violența comisă de una dintre persoanele implicate într-o relație de tip familial, împotriva unuia sau altuia dintre membrii familiei. Aceasta include și violența părinților împotriva copiilor, dar și violența împotriva unora dintre părinții mai vârstnici.

Violența domestică poate lua expresii dintre cele mai diverse, precum abuzul fizic, verbal, emoțional, economic, religios, sexual, poate lua forma unor acte coercitive cu efecte de ordin fizic, economic, de limitare a integrării sociale etc., putând ajunge până la crimă. La nivel global, statistic, cele mai multe victime sunt femei (McQuigg, & Ronagh, 2011; García-Moreno, & Stöckl, 2013). Asta se întâmplă și pentru că, în anumite limite, în unele țări, violența domestică este un comportament relativ tolerat în mentalul colectiv, uneori chiar și la nivelul legislației în vigoare, mai ales în cazurile de infidelitate în relațiile de cuplu din partea femeilor. Violența domestică are o probabilitate mai ridicată de apariție în asemenea situații și, frecvent, modelele de comportament de acest tip se transmit de la o generație la alta.

Propagarea inter generațională a violenței domestice

Violența domestică poate produce un *ciclu intergenerațional de violență la copii și alți membri ai familiei*, care pot simți că o astfel de violență este acceptabilă sau tolerată. Mulți oameni nu se recunosc ca agresori sau victime, deoarece își pot considera experiențele drept conflicte familiale care au scăpat de sub control (Halket et al., 2013).

Conștientizarea, percepția, definirea și documentarea violenței domestice diferă mult de la o țară la alta. Violența domestică apare frecvent în contextul căsătoriilor forțate sau a căsătoriilor dintre copii (WHO, 2013).

În **relațiile abuzive**, se structurează, de regulă, un **ciclu de abuz** în timpul căruia tensiunile cresc și se comit acte de violență, urmate de o perioadă de reconciliere și calm. Victimele pot fi prinse în situații de violență domestică prin izolare, prin abuzul de putere și control al agresorului, prin persistența unor legături traumatice cu agresorul (Dutton, & Painter, 1981).

Ca **efect al abuzului**, victimele se pot confrunta cu unele dizabilități fizice, cu suportarea unei agresivități recurente, cu probleme cronice de sănătate, cu apariția unor boli mintale, cu afectarea autonomiei economice și financiare, cu izolarea sau excluderea socială. Victimele pot prezenta tulburări psihologice severe, cum ar fi tulburarea de stres posttraumatic (PTSD). Copiii care trăiesc într-o familie cu probleme de echilibru inter relațional ajung adesea să sufere în urma unor afecțiuni psihologice și să manifeste comportamente deviate social (Schechter et al., 2007).

Unele cercetări din domeniu indică o corelație clară între gradul de recunoaștere a egalității de gen dintr-o societate și ratele de violență domestică, în sensul că țările cu egalitate de gen mai slab recunoscută se confruntă cu rate ale violenței domestice mai ridicate (Esquivel-Santoveña et al., 2013).

În general, violența domestică este unul dintre fenomenele cele mai oculte și mai puțin raportate instituțiilor care pot interveni în medierea unor asemenea conflicte. Stigmatul social ce afectează persoanele implicate în asemenea fenomene face ca datele referitoare la aceste incidente să fie puternic subestimate (Strong et al., 2010).

OMS a editat recent un raport deosebit de elaborat pe tema **violenței împotriva femeilor** – WHO, 2021, *Addressing violence against women in health and multisectoral policies: a global status report*, care se referă la violența împotriva femeilor și fetelor, din perspectiva necesității de politici sociale specializate și a necesității unor servicii de prevenție și intervenție cu care sistemele medicale naționale ar putea gestiona numărul în creștere al situațiilor de acest fel. Violența împotriva femeilor și a fetelor afectează calitatea vieții a mii de familii și sănătatea a mii de femei, fete și copii, constituind una dintre cele mai flagrante încălcări ale drepturilor omului din vremurile actuale. În mod curent, aproape una din trei femei suferă abuzuri cu violență fizică și/sau sexuală, din partea unor bărbați – de regulă, partenerii lor de viață, iar una din patru tinere femei care trăiesc

în parteneriat suportă asemenea violențe. În mod cert, în multe țări, domeniul politicilor sociale a rămas mult în urma realităților din domeniu. Asta cu atât mai mult cu cât obiectivele de dezvoltare durabilă au adoptat ca țintă eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor de pretutindeni, până în anul 2030. Pandemia de COVID-19, care a creat condițiile unei intensificări a vieții de familie prin organizarea muncii de la domiciliu sau creșterea șomajului, a determinat creșterea fenomenului violenței în familie și îndeosebi a violenței împotriva femeilor.

Politici sociale împotriva violenței asupra femeilor la nivel global

81% dintre statele lumii dispun de planuri multisectoriale de acțiune împotriva violenței asupra femeilor

48% dintre statele lumii dispun de reglementări clinice de intervenție în situații de violență asupra femeilor

Oferta de servicii sociale adresate victimelor violenței

75% dintre statele lumii dispun de o linie de servicii de prim suport social pentru victimele cazurilor de violență asupra femeilor

35% dintre statele lumii dispun de o linie de servicii de sănătate adresate cazurilor de violență asupra femeilor

Sursa: WHO, 2021.

Conceptul românesc de violență domestică

Un subcapitol deosebit de consistent al *conceptului de violență socială*, atât prin prin cazuistica mare existentă, cât și prin literatura de analiză psihologică și sociologică a fenomenului din România, îl constituie *violența domestică*.

Legislația română definește **violența domestică prin Legea 217/2003 (*republicată*)**, la Art. 3 „prin orice inacțiune sau acțiune intenționată de violență fizică, sexuală, psihologică, economică, socială sau spirituală sau cibernetică care se produce în mediul familial sau domestic ori între soți sau foști soți, precum și între actuali sau foști parteneri, indiferent dacă agresorul locuiește sau a locuit împreună cu victima.” (Poliția Română, 2021a). Potrivit Legii 217/2003 (*republicată*), Art. 4, violența domestică se manifestă sub următoarele forme:

a) **violența verbală** - adresarea printr-un limbaj jignitor, brutal, precum utilizarea de insulte, amenințări, cuvinte și expresii degradante sau umilitoare;

b) **violența psihologică** - impunerea voinței sau a controlului personal, provocarea de stări de tensiune și de suferință psihică, prin amenințare verbală sau în orice altă modalitate, șantaj, violență demonstrativă asupra obiectelor și animalelor, afișare ostentativă a armelor, neglijare, constrângerile de orice fel,

urmărirea fără drept, supravegherea locuinței, a locului de muncă sau a altor locuri frecventate de victimă, efectuarea de apeluri telefonice sau alte tipuri de comunicări prin mijloace de transmitere la distanță, care prin frecvență, conținut sau momentul în care sunt emise creează temere, precum și alte acțiuni cu efect similar;

c) **violența fizică** - vătămarea corporală ori a sănătății în orice formă și de orice intensitate, inclusiv mascate ca fiind rezultatul unor accidente, prin diverse acțiuni, supunerea la eforturi fizice epuizante sau la activități cu grad mare de risc pentru viață sau sănătate și integritate corporală ș.a.;

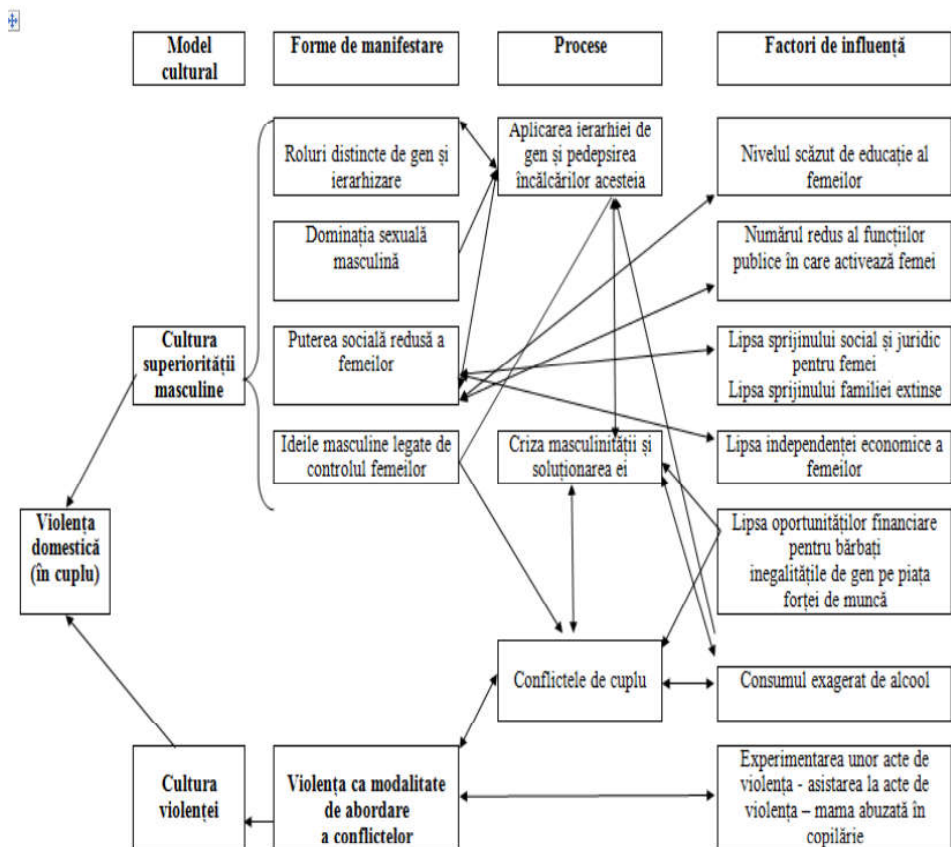
d) **violența sexuală** - agresiune sexuală, impunere de acte degradante, hărțuire, intimidare, manipulare, brutalitate în vederea întreținerii unor relații sexuale forțate, viol conjugal;

e) **violența economică** - interzicerea activității profesionale, priverie de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate, acțiunea de sustragere intenționată a bunurilor persoanei, interzicerea dreptului de a posedea, folosi și dispune de bunurile comune, control inechitabil asupra bunurilor și resurselor comune, refuzul de a susține familia, impunerea de munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv unui membru de familie minor, precum și alte acțiuni cu efect similar;

f) **violența socială** - impunerea izolării persoanei de familie, de comunitate și de prieteni, interzicerea frecventării instituției de învățământ sau a locului de muncă, interzicerea/limitarea realizării profesionale, impunerea izolării, inclusiv în locuința comună, priverie de acces în spațiul de locuit, deposedarea de acte de identitate, priverie intenționată de acces la informație, alte acțiuni cu efect similar;

g) **violența spirituală** - subestimarea sau diminuarea importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice ori religioase, interzicerea dreptului de a vorbi în limba maternă și de a învăța copiii să vorbească în limba maternă, impunerea aderării la credințe și practici spirituale și religioase inacceptabile, precum și alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare.

h) **violența cibernetică** - hărțuire online, mesaje online instigatoare la ură pe bază de gen, urmărire online, amenințări online, publicarea nonconsensuală de informații și conținut grafic intim, accesul ilegal de interceptare a comunicațiilor și datelor private și orice altă formă de utilizare abuzivă a tehnologiei informației și a comunicațiilor prin intermediul calculatoarelor, telefoanelor mobile inteligente sau altor dispozitive similare care folosesc telecomunicațiile sau se pot conecta la internet și pot transmite și utiliza platformele sociale sau de e-mail, cu scopul de a face de rușine, umili, șperia, amenința, reduce la tăcere victima.

Sursa: Poliția Română, 2021a.

Figura 1. Cauzele violenței domestice în societatea românească

În nicio formă și în nicio împrejurare, obiceiul, cultura, religia, tradiția și onoarea nu pot fi considerate drept justificare pentru niciun tip de acte de violență definite prin lege (Poliția Română, 2021a).

Știut fiind că în anii 2010-2020, condițiile de viață ale populației din România au fost sever afectate de restricțiile pandemiei de COVID-19 (lock-down, creșterea șomajului, suspendarea activităților din școli ș.a.), era de așteptat ca datele privind violența în familie din anul 2020 să fie sensibil mai mari decât cele aferente anului 2019.

Tabel 1. Date statistice privind violența în familie în România, în anii 2019 și 2020 (număr de persoane)

Infrațiunea	Total inculpați trimiși în judecată pentru violența în familie	Total victime ale violenței în familie, din care:	Relația victimei cu autorul				
			minori	părinți	bunici	soți	fiu/fiică, din care:
Total violență în familie în 2019	1.459	1.700	661	198	6	309	665
Total violență în familie în 2020	1.331	1.512	619	158	13	236	552
Relația victimei cu autorul							
minori	frați/surori, din care:	minori	alte rude până la gradul IV, din care:	minori	socru/soacră	ginere/noră	Concubini
560	122	8	107	30	19	14	260
465	117	14	118	43	23	13	282

Sursa: Ministerul Public al României, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, 2022.

Ori, ce constatăm din datele Ministerului Public din România, indică desigur un fenomen de sub raportare a realităților sociale din domeniu, aceasta, desigur, pe fondul conștientizării de către cele mai multe dintre victimele respective a faptului că nu prea există alternative viabile în comunitate, care să le vină în ajutor.

Factori ce favorizează manifestarea violenței domestice

Violența este un comportament social învățat. Nu întotdeauna, dar destul de frecvent, cei mai mulți dintre agresori au fost cândva victime. Și pentru multe dintre victime există o probabilitate ca în viitor să devină agresori. Între instituțiile moderne care predau lecția violenței în prezent se înscriu: mass-media, familia, școala, mediul comunitar, relațiile din traficul auto ș.a. Situațiile în care se constată manifestarea unor comportamente violente pot fi diferite – atât ca domeniu al vieții, cât și ca roluri sociale ale subiecților implicați. Ceea ce au totuși în comun asemenea situații este constatarea eșecului strategiilor de comunicare socială presupuse de angajarea oamenilor în susținerea unor relații sociale pașnice. Acest lucru se poate întâmpla pe fondul acțiunii unor *factori favorizanți de ordin general*, ce pot căpăta expresii cât se poate de concrete, de la caz la caz. Asemenea factori pot fi destul de numeroși, unii fiind în general conștientizați la nivelul mentalului colectiv, în timp ce alții pot acționa la nivelul subconștientului individual. Dintre acești factori menționăm pe cei mai des întâlniți, astfel:

Toleranța/acceptarea majoritară tacită față de dominația masculinității în viața socială

În orice tip de societate, tradițională sau modernă, puterea se exprimă, de regulă, prin diferite roluri sociale ce delimitează, și se suprapune în bună măsură, cu sfera masculinității. Puterea ca atribut tradițional și principal al masculinității (excepțiile nu fac decât să întărească regula), este aceea care delimitează inconfundabil o serie de atribute ce aparțin diverselor roluri, în sfera vieții de familie sau în sferile vieții altor grupuri sociale, în lumea politicianilor, în lumea șoferilor ce rulează în trafic, în mediul autorităților din viața publică ș.a. Iată câteva roluri ce vorbesc de la sine despre relația lor implicită cu conceptul de masculinitate, dominație și putere:

- rolul de soț/tată/bunic/primul fiu ș.a. ca și rolul de ofițer/comandant, lider politic al unei comunități, șef al unei organizații, sau al unei afaceri etc. beneficiază din plin de mentalitatea socială privind „superioritatea masculină” și este, de regulă, un factor responsabil - simplu sau compus cu alte elemente de rol și/ sau de status social - de manifestarea fenomenului de violență din viața socială. De exemplu, acceptarea rolului dominant al bărbatului în familie, manifestată, chiar și în familia de proveniență a femeii/soției, în cazul survenirii unui divorț; femeia este, de regulă, considerată responsabilă implicită a menținerii echilibrului și stabilității unei relații familiale, tocmai printr-o atitudine obedientă față de presupusele prerogative ale bărbatului său; dacă, de exemplu în caz de divorț, femeia se retrage, într-o primă etapă, în familia de proveniență, se poate confrunta nu rare ori, cu o atitudine ce descurajează demersul său de separare; o astfel de atitudine este pusă, de regulă, pe seama intenției de a salva o căsnicie care dă semne de disfuncționalitate; permisivitatea de acest tip poate atinge chiar expresia toleranței față de violența fizică și psihologică în cuplu;

- numărul mai mare al femeilor care nu dispun de autonomie economică în raport cu cel al bărbaților din cadrul cuplurilor de tip familial; există ideea larg asimilată în societate că, de regulă, bărbatul este cel care trebuie să aducă veniturile casei, iar femeia trebuie să fie casnică;

- rolul dominant larg recunoscut al șoferilor ce conduc vehicule de mare tonaj, din perspectiva unor șoferi de vehicule de mai mic tonaj sau a unor șoferi femei;

- rolul decisiv al unui șef de organizație sau al unui șef de partid politic, în punerea în practică a unor decizii colective; faptul că el, ca șef, poate fi chiar o emanație a colectivității respective, nu mai constituie după alegeri, un obstacol real în calea manifestării sale mai mult sau mai puțin discreționare; asta se poate vedea, de exemplu, foarte clar, din modul în care anumiți șefi de partide sau primari realizează distribuția resurselor către anumiți agenți economici, beneficiari ș.a.

Violența popularizată prin mijloacele de comunicare în masă

În societățile actuale de tip modern sau postmodern, mass-media și îndeosebi audiovizualul a devenit de o importanță comparabilă cu viața reală, spațiul virtual concurând efectiv realitatea curentă în materie de atragere a energiilor și atenției generațiilor de toate vârstele.

Știința criminologiei generale include între cauzele fenomenului social al criminalității, alături de factorii economici, factorii social-culturali și alți factori, impactul mijloacelor de informare în masă, cu ponderi diferite la diverși autori. Există o preocupare în creștere a specialiștilor pentru înțelegerea rolului diferiților factori criminogeni în creșterea infraționalității sociale. Dintotdeauna, anumite orientări culturale, o parte a beletristicii, presa scrisă sau cinematografia au avut și o influență mai mult sau mai puțin marginală, negativă, asupra categoriilor de populație cu curențe în materie de educație sau/și discernământ. Niciodată însă această influență nu s-a exercitat atât de puternic așa cum a început să se manifeste o dată cu explozia audiovizuală.

În societatea actuală, mijloacele de informare în masă dețin o pondere ridicată în sfera influenței sociale. Internetul și social media pot veni atât cu influențe pozitive, cât și cu influențe negative pentru comportamentul social, mai ales al tinerelor generații. Atitudinile pe care diverse mijloace de comunicare în masă le generează prin comentarea unor acte de violență verbală sau fizică, sau prin difuzarea unor filme ce propagă unele atitudini agresive, au un rol determinant în întărirea sau slăbirea unor stereotipii de comportament social existente în mod latent în societate.

Popularizarea excesivă (ca în ultimele trei decenii, în mass-media din România) a unor acte de violență sau situații conflictuale poate avea ca efect proliferarea unor noi acte violente în familii, în diverse forme de instituții (în școală, în diverse unități economice, în diverse partide, organizații culturale ș.a.) sau în comunitățile sociale.

Studii recente demonstrează că cele mai multe mijloace audiovizuale, între care se detașează televiziunea, internetul și cinematografia, au un rol extrem de nociv social prin promovarea subculturii violenței, prin obsesia față de ratingul obținut cu orice preț, prin atragerea unor mase lipsite de educație și de sisteme de valori, permeabile în fața comportamentului deviaționist, criminogen.

Liberalizarea activităților mediatiche, fără desfășurarea în paralel a unor activități de educare, informare corectă și facilitare a înțelegerii principiilor eticii conviețuirii sociale de către public, poate constitui un factor de proliferare a violenței la diverse nivele de comportament social.

De altfel, din numeroase studii de specialitate rezultă că televiziunea este percepută de marele public îndeosebi ca un facilitator psihologic al delincvenței, în principal, a celei juvenile, prin aceea că tineretul are tendința de a reproduce în viața reală violența întâlnită pe diverse ecrane. Un punct de vedere interesant

întâlnim într-o lucrare a unui colectiv de specialiști ai UNAP, coordonată de gen. Gheorghe Văduvă, conform căruia „terorism mediatic este și avalanșa de crime, violuri, bătăi transmise seară de seară de toate stațiile de televiziune”, ceea ce reprezintă o analiză cât se poate de tranșantă asupra fenomenului mediatic (Marin, 2017).

Raportul dintre mass-media și terorism este tratat în mod direct de numeroși cercetători, între care se detașează studiile semnate de Isabelle Garcin-Marrou (2005), care analizează raporturile de complicitate dintre mass-media și terorism. În opinia sa, o formulare explicită a acestei concepții se găsește în celebra declarație a fostului prim-ministru britanic Margaret Thatcher care susținea că „teroriștii se hrănesc din publicitatea mediatică”. Sunt și autori care consideră mass-media un factor criminogen în sine și un potențator al altor factori privind creșterea criminalității, dincolo de rolul său potențial în materie de informare globală.

Sunt și criminologi care afirmă că violența de diverse tipuri se transmite, ca model de comportament, din generație în generație - fapt favorizat intens de fuzionarea subculturii violenței cu cea a drogurilor. Subcultura violenței prezente în cadrul unor familii cu manifestări grave de comportament deviant, a clanurilor de tip mafiot și a subculturii drogurilor, a posesiei și traficului armelor de foc, a prostituției, au fost și sunt dintotdeauna, larg popularizate de industria cinematografiei, și nu întotdeauna cu semnificația combaterii unor asemenea fenomene. Ori, este știut, personajele și mesajele violente determină accentuarea înclinațiilor sau tendințelor agresive pe care unele persoane le-au dobândit în viața de familie sau în arealul social în care s-au format în primii ani ai asimilării unor modele de comportament validate prin propriile opinii și valorile personale (Stark, 2007; Stark, & Hester, 2019).

În România, violența cibernetică este inclusă în categoria violenței domestice (conform actului normativ care modifică și completează Legea 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice).

Violența cibernetică este definită ca „hărțuire online, mesaje online instigatoare la ură pe bază de gen, urmărire online, amenințări online, publicarea non-consensuală de informații și conținut grafic intim, accesul ilegal de interceptare a comunicațiilor și datelor private și orice altă formă de utilizare abuzivă a Tehnologiei Informației și a Comunicațiilor prin intermediul calculatoarelor, telefoanelor mobile inteligente sau altor dispozitive similare care folosesc telecomunicațiile sau se pot conecta la internet și pot transmite și utiliza platformele sociale sau de e-mail, cu scopul de a face de rușine, umili, speria, amenința, reduce la tăcere victima.” – Legea 217/2003

Scopul agresorului este impunerea propriului control asupra vieții victimei, inclusiv asupra comunicării sale prin tehnologia informatică. Astfel, agresorul

poate să timoreze victima, să o umilească în public, să o amenințe implicit și să-i influențeze astfel deciziile.

Potrivit datelor Organizației Mondiale a Sănătății, la nivel mondial, una din trei femei experimentează cel puțin o dată în viață o formă de violență cibernetică (hărțuire online, amenințări online, publicare nonconsensuală de informații sau materiale grafice). Un sondaj Women's Aid, realizat în anul 2017, relevă că 48% dintre victimele violenței cibernetice au fost hărțuite online de un fost partener. În prezent, prin internet, peste 2.000 de site-uri afișează un conținut pornografic nonconsensual ("revenge porn"). Un alt studiu, realizat de *Cyber Civil Rights Initiative* în anul 2015, susține că cele 61% dintre persoane care au acceptat să răspundă întrebărilor au trimis poze nud cu ei unei alte persoane, iar 23% dintre aceștia au devenit victime ale publicării nonconsensuale de fotografii cu conținut intim.

Violența cibernetică este pedepsită prin lege. Victimele acestui tip de violență pot solicita organelor abilitate eliberarea unui ordin de protecție față de agresori.

Internetul, prin intermediul aplicațiilor sale ce au ca scop crearea așa-numitei social media (Facebook, Twitter, Instagram etc.) (Kaplan, & Haenlein, 2010) a devenit de fapt un mediu social de proliferare a infracționalității.

Încercarea de a contracara fenomenele sociale de tip infracțional se intersectează totuși cu unele tentative de a bloca fluxul de informații de pe sistemele respective, ceea ce a determinat opoziția vehementă a utilizatorilor, a mass-media instituționalizată și a altor instanțe de manifestare democratică ale societății civile, în numele libertății de expresie. Astfel, societatea informațională continuă să potențeze o mulțime de factorii criminogeni deoarece nu s-a putut institui până în prezent un factor de control social și un remediu în acest sens. Remediu pentru a combate sau diminua efectele pernicioase pe care le comportă explozia mass-media, mai ales în formele sale cele mai recente: internet, social media (Facebook, Twitter, bloguri etc.) (Teodora, 2017).

Sărăcia – factor declanșator al violenței domestice

Sărăcia, mai ales atunci când se manifestă pe fondul unor factori potențatori suplimentari, cum ar fi un nivel de educație scăzut etc., prezența unor adicții precum alcoolismul, fumatul, consumul de droguri ș.a., este unul dintre cei mai des incriminați factori responsabili în apariția și proliferarea violenței în familie. Incapacitatea de a-și satisface anumite trebuințe materiale determină frustrarea individului, frustrare ce generează, la rândul ei, unele impulsivități violente, conflictuale, ce tulbură echilibrul vieții familiale.

Desigur, violența domestică este un fenomen social multifactorial, care poate să nu devină o prezență obligatorie în viața familiilor sărace, dar, în același timp, ea se poate manifesta și în clasele sociale medii sau chiar înstărite din punct de

vedere economic. Realitatea este că un asemenea tip de comportament se poate regăsi în majoritatea mediilor sociale.

Fenomenul sărăciei este prezent în orice societate și produce consecințe durabile în sfera dezvoltării umane. Diversele metode utilizate pentru măsurarea sărăciei pornesc de la definirea unei linii de demarcație între cei mai săraci și cei mai puțin săraci. Persoanele sau familiile care beneficiază de un standard de viață situat sub această linie de demarcație numită convențional *prag de sărăcie* sunt considerate sărace.

Sărăcia combină trei mari probleme pentru individ și familia acestuia:

- diminuarea independenței individului în societatea din care face parte și incapacitatea sa de a depăși situația respectivă, moment în care statul trebuie să intervină prin politici publice pentru a-l ajuta să iasă din situația respectivă;
- neacoperirea minimului de trai acceptat în societatea respectivă conduce la excluderea socială a acelor persoane și creșterea riscului de cădere în sărăcie;
- programele de protecție socială trebuie să aibă în vedere nu numai populația situată sub pragul sărăciei, dar și populația situată într-o zonă de precaritate economică sau de risc socioeconomic. Pentru populația din zona de risc, pot fi luate măsuri de protecție socială cu caracter preventiv, pentru ca probabilitatea intrării acesteia în sărăcie să scadă în cât mai mare măsură.

În sărăcie absolută individul nu are acces la nevoile fundamentale (individul nu se poate hrăni sau purta haine curate, nu are acces la o locuință etc.). Această situație conduce individul și familia sa spre o viață cu multe privațiuni, chiar de mizerie. Sărăcia relativă se apreciază în raport cu evoluția societății în care se face evaluarea fenomenului. Noii săraci sunt persoanele care înainte își puteau satisface nevoile fundamentale, dar care din diverse considerente, ele sunt private de accesul la un mod de viață socialmente acceptabil. Aceste motive prin care o persoană și familia sa pot cădea în sărăcie sunt: șomajul de lungă durată, o boală gravă, supraîndatorarea, situația în care o femeie devine văduvă, divorțul sunt cauze care generează sărăcie (Barbu, 1992; Mihăilescu, 2001, 2002).

Incapacitatea de a-și asigura bunurile și serviciile fundamentale existenței, din motivele menționate mai înainte, conduc autoritățile spre aceste persoane, pentru a le ajuta material, financiar sau prin orice alte servicii de asistență socială. Desigur, trebuie să avem în vedere și opțiunea de viață a individului. În lume au început să se manifeste și curente de tipul alegerii unei vieți cât mai simple, fără a fi afectate nevoile fundamentale, dar această alegere este una voluntară, a individului.

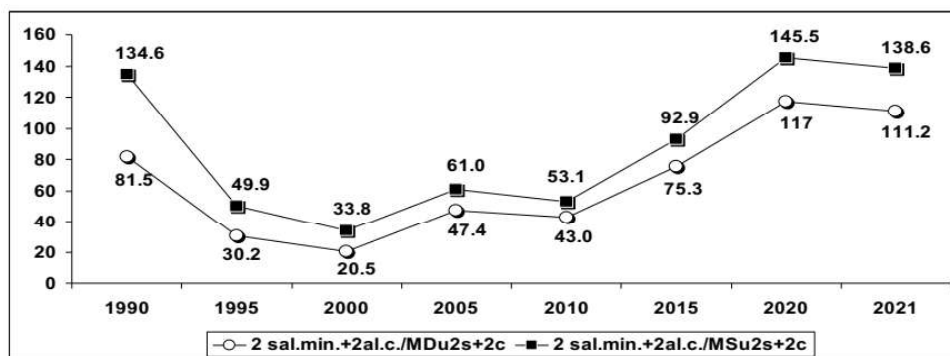
Conform datelor furnizate de *INS privind categoriile social ocupaționale ale României, cele mai afectate de sărăcie*, în ultimii treizeci de ani în societatea românească au fost:

- în decila 1 de venit, familiile de șomeri și cele de agricultori;
- pentru următoarele decile 2, 3 și 4 s-au plasat familiile de șomeri, agricultori și pensionari, care trăiesc dintr-o singură pensie medie de asigurări sociale

- sau dintr-una sau două pensii minime garantate (pensia minimă socială s-a acordat începând cu anul 2010), dar și familiile de salariați care trăiesc din salariul minim pe economie;
- în decilele 6 și 7 se regăsesc familiile de pensionari, care trăiesc din două pensii de asigurări sociale de stat, dar și salariații plătiți peste nivelul salariului minim pe economie;
 - ultimele decile de venit adică 8, 9 și 10, respectiv persoanele sau familiile, care constituie pătura bogată a societății românești sunt salariații plătiți la nivelul și peste nivelul salariului mediu pe economie, liber-profesioniștii, patronii, persoanele specializate pe piața muncii.

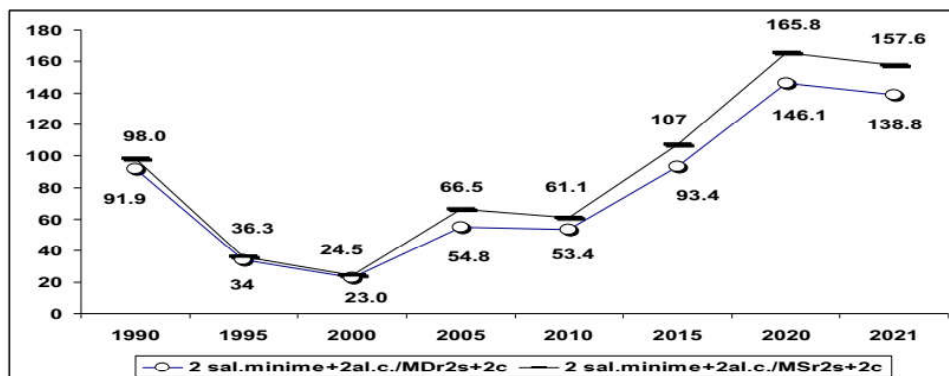
Faptul că sărăcia a fost, pe termen lung, și este încă o prezență destul de masiv prezentă în diferite medii ale societății românești rezultă clar din observarea dinamicii veniturilor aferente diferitelor categorii de familii cu copii ce se poziționează, prin standardul lor de viață, în apropierea pragului de sărăcie.

Iată în ce măsură, o familie de doi salariați cu doi copii, ce beneficiază de două salarii minime, în urban, au făcut față cheltuielilor de consum pentru acoperirea coșului minim de consum decent/coșului de subzistență în intervalul 1990-2021 (Mihăilescu, 2001).

Sursa: Baza de date ICCV cu valorile coșurilor minime de consum ale populației României, calculate pe baza metodei normative de Adina Mihăilescu; valorile salariului minim net - site-ul Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice.

Notă: MDu = valoarea coșului minim decent în urban; MSu = valoarea coșului de subzistență în urban.

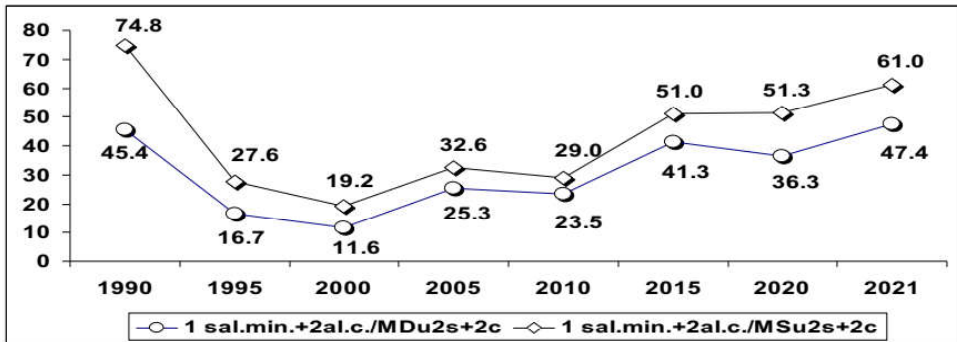
Sursa: Baza de date ICCV cu valorile coșurilor minime de consum ale populației României calculate pe baza metodei normative de Adina Mihăilescu; valorile salariului minim net - site-ul Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Notă: MDr = valoarea coșului minim decent în rural; MSr = valoarea coșului de subzistență în rural.

Figura 3. Dinamica veniturilor familiei de 2 salariați cu 2 copii din rural, ce beneficiază de 2 salarii minime plus 2 alocații pentru copii, în raport cu coșul minim de consum decent/de subzistență, în intervalul 1990-2021 - octombrie

Situația economică a familiei de doi salariați cu salariul minim având doi copii din urban pare să fi devenit ceva mai dură în anii recenti, decât aceea a unei familii similare din rural (Mihăilescu, 2002), cu precizarea că, la începutul intervalului (anii '90) situația familiei din rural era ceva mai dură decât a celei din urban (figurile 2 și 3).

Dependența financiară a femeii, existentă în multe dintre cazurile de abuz în cuplu, favorizează lipsa de reacție a victimei. Femeia rămâne lângă partenerul său pentru că nu se poate întreține singură, nu are cu ce să plătească o locuință, nu are cu ce să își întrețină copiii și, astfel, alege să rabde (figura 4).

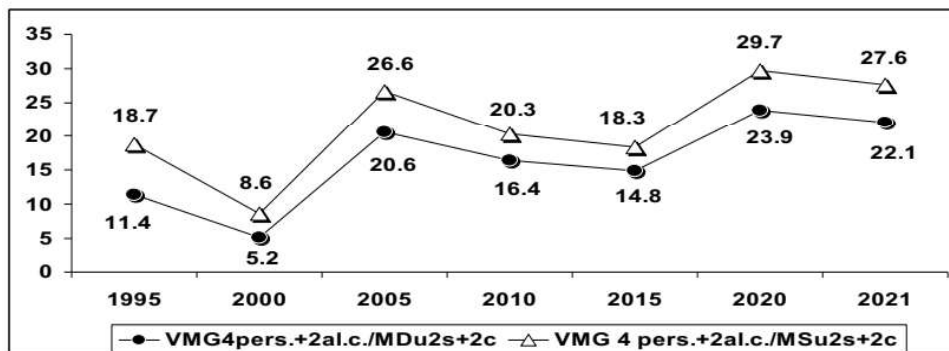

Sursa: Baza de date ICCV cu valorile coșurilor minime de consum ale populației României calculate pe baza metodei normative de Adina Mihăilescu; valorile salariului minim net - site-ul Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice.

Notă: MDu = valoarea coșului minim decent în urban; MSr = valoarea coșului de subzistență în urban.

Figura 4. Dinamica veniturilor familiei de 2 adulți cu 2 copii din rural, ce beneficiază de 1 salariu minim plus 2 alocații pentru copii, în raport cu coșul minim de consum decent/de subzistență, în intervalul 1990-2021 - octombrie

Deoarece femeia nu are resursele să se întrețină pe ea și pe copiii săi, nu are cum să își asume o viață independentă. Chiar dacă este angajată și beneficiază de un venit mic sau mediu, cel mai adesea acesta nu îi va permite să-și susțină copiii și, în același timp, să susțină cheltuielile de chirie și întreținere a unei locuințe. Deosebit de dramatică a fost și este încă situația economică a familiilor cu patru membri (din care doi copii), care trăiesc din venitul minim garantat și din alocațiile copiilor.

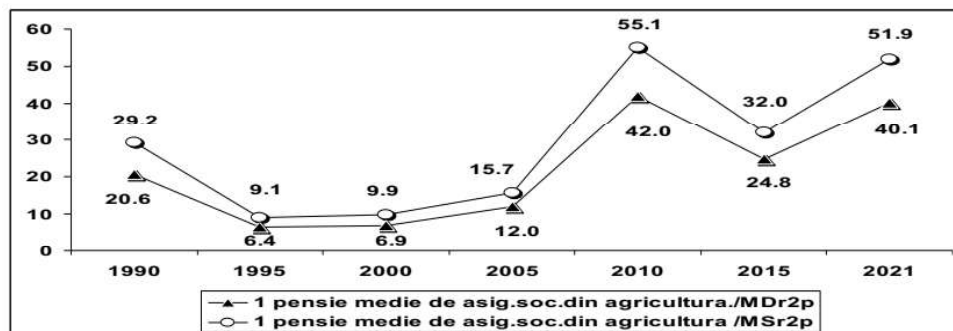

Sursa: Baza de date ICCV cu valorile coșurilor minime de consum ale populației României calculate pe baza metodei normative de Adina Mihăilescu; valorile venitului minim garantat – site-ul Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Notă: MDu = valoarea coșului minim decent în urban; MSu = valoarea coșului de subsistență în urban.

Figura 5. Dinamica veniturilor familiei de 2 adulți cu 2 copii, din rural, ce beneficiază de 4 venituri minime garantate plus 2 alocații pentru copii, în raport cu coșul minim de consum decent/de subsistență, în intervalul 1990-2021 - octombrie

O asemenea familie nu a reușit niciodată să-și satisfacă trebuințele minime de consum, nici măcar la nivelul minimului de subsistență (figura 5).

Sursa: Baza de date ICCV cu valorile coșurilor minime de consum ale populației României calculate pe baza metodei normative de Adina Mihăilescu; valorile pensiei medii de asigurări sociale – seria Anuare Statistice 1991-2018; INS, 2020.

Notă: MDr = valoarea coșului minim decent în rural; MSr = valoarea coșului de subsistență în rural.

Figura 6. Dinamica veniturilor familiei de 2 pensionari din rural, ce beneficiază de 1 pensie medie de asigurări sociale din agricultură, în raport cu coșul minim de consum decent/de subsistență, în intervalul 1990-2021 - octombrie

Aproape la fel de dificilă este situația economică a familiei de doi pensionari care trăiesc dintr-o pensie medie de asigurări sociale din agricultură (figura 6).

Pe fondul prezenței unor factori favorizanți, dintre cei prezentați mai sus, pot exista și alte **circumstanțe** favorizante ale unor manifestări violente, precum:

- **consumul excesiv de alcool** – numeroase incidente între partenerii de viață pot să se concretizeze atunci când unul sau ambii parteneri au consumat alcool în exces; observând indicatorul *prevalenței consumului episodic intens de alcool, cel puțin o dată pe lună, în rândurile consumatorilor din Uniunea Europeană, constatăm că România se situează pe locul doi după Danemarca (cea mai mare consumatoare de alcool din UE), deși în privința consumului de alcool înregistrat în rândurile bărbaților, România se situează de departe, pe primul loc.* Prevalența consumului episodic intens de alcool, cel puțin o dată pe lună, înregistrat de români, este aproape dublă față de totalul mediu din UE.

Tabel 2. Prevalența consumului episodic intens de alcool, cel puțin o dată pe lună, în rândurile consumatorilor de alcool, pe criterii de sex și chintilă de venit în anul 2019 (%)

	Total				Bărbați				Femei			
	Total	C.I	C.III	C.V	Total	C.I	C.III	C.V	Total	C.I	C.III	C.V
Media UE	18,5	18,4	18,4	21,3	26,3	23,8	26,3	28,5	11,4	10,6	11,1	13,4
România	35,0	31,4	33,2	41,0	53,1	50,7	51,5	57,5	18,0	15,2	16,4	23,9
Danemarca	37,8	36,7	35,5	42,5	48,7	48,7	46,1	55,9	27,3	26,9	24,1	28,2

Sursa: Eurostat, 2019.

Remarcăm, de asemenea, incidența deosebit de ridicată a fenomenului consumului excesiv de alcool în rândurile populației din chintilele superioare de venit, îndeosebi în rândurile bărbaților, ceea ce indică probabilitatea mărită a unor acte de violență și în rândurile familiilor cu venituri mari;

- existența unor dificultăți ce vizează supraviețuirea sau integrarea socială normală, precum: fenomenul șomajului, pe fondul dificultăților de pe piețele muncii, a creșterii prețurilor, a sentimentelor de frustrare și insecuritate socială;

- existența stresului asociat cu diverse evenimente nedorite precum producerea unor accidente, producerea unor calamități – inundații, incendii, cutremure ș.a.;

- un echilibru psihologic precar, o stare de iritabilitate, pe fondul unor probleme de sănătate, a unor probleme familiale, a unor certuri familiale recurente, a unor dificultăți.

Concluzii

Sărăcia corelată cu alcoolismul, consumul de droguri, un nivel scăzut de educație constituie factori importanți în apariția și proliferarea violenței în familie. Lipsa satisfacerii unor trebuințe materiale determină frustrarea individului, care pot declanșa impulsuri violente, conflicte, ce tulbură echilibrul vieții de familie.

Violența domestică sau violența în familie este comisă de una dintre persoanele implicate într-o relație de tip familial, împotriva unuia sau altuia dintre membrii familiei. Ea poate lua expresii dintre cele mai diverse, precum: abuzul fizic, verbal, emoțional, economic, religios, sexual, putând ajunge până la crimă.

Riscul ca aceste aspecte să se manifeste este și pentru faptul că, în unele țări, violența domestică este un comportament relativ tolerat în mentalul colectiv, uneori chiar și la nivelul legislației în vigoare, mai ales în cazurile de infidelitate în relațiile de cuplu din partea femeilor. Violența domestică are o probabilitate mai ridicată de apariție în asemenea situații și, frecvent, modelele de comportament de acest tip se transmit de la o generație la alta.

Se poate spune că violența domestică este un fenomen social multifactorial, care poate să nu devină o prezență obligatorie în viața familiilor sărace, dar în același timp, ea se poate manifesta și în clasele sociale medii sau chiar înstărite din punct de vedere economic. Realitatea este că, un asemenea tip de comportament se poate regăsi în majoritatea mediilor sociale.

Bibliografie

- Barbu, G. (1992). Nivelul minim de trai - concept și instrument operațional în realitatea românească, *Revista Calitatea Vieții*, 3-4, București: Academia Română.
- Dutton, D., & Painter, S. L. (1981). *Traumatic bonding: The development of emotional attachments in battered women and other relationships of intermittent abuse*, *Victimology*, 6.
- Esquivel-Santoveña, E. E., Lambert Teri, L., & Hamel, J. (2013). *Partner abuse worldwide (PDF)*, *Partner Abuse*, 4(1).
- Eurostat (2019). Alcohol consumption statistics. [hlth_ehis_al3i]. Disponibil la https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Alcohol_consumption_statistics
- Franco, F., & Marvin, E. W. (2002). *The Subculture of Violence*. Routledge.
- García-Moreno, C., & Stöckl, H. (2013). *Protection of sexual and reproductive health rights: addressing violence against women*, în M. A. Grodin, D. Tarantol, G. J. Annas et al. (eds.), *Health and human rights in a changing world*. Routledge.
- Garcin-Marrou, I. (2005). *Media vs. terrorism*. București: Tritonic.
- Halket, M. M., Gormley, K., Mello, N., Rosenthal, L., & Mirki, M. P. (2013). *Stay with or Leave the Abuser? The Effects of Domestic Violence Victim's Decision on Attributions Made by Young Adults*, *Journal of Family Violence*, 29.
- Institutul de Cercetare a Calității Vieții (1990-2010). *Baza de date „Diagnoza calității vieții” 1990-2010*. București: ICCV.

- Institutul Național de Statistică (INS) (2020). Comunicat de presă nr. 145/5 iunie 2020. București. Disponibil la https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/abf_2019r.pdf. Accesat în 03.08.2020.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). *Utilizatorii din lume, uniți-vă! Provocările și oportunitățile de social media*, *Business Horizons*, p. 61.
- Marin, T. (2017). *Violența în mass media și criminalitatea ca fenomen social*. Disponibil la <https://ultima-ora.ro/violenta-in-mass-media-si-criminalitatea-ca-fenomen-social/>.
- McQuigg Ronagh, J. A. (2011). Potential problems for the effectiveness of international human rights law as regards domestic violence, in J. A. McQuigg Ronagh (ed.), *International human rights law and domestic violence: the effectiveness of international human rights law*. Oxford New York: Taylor & Francis.
- Mihăilescu, A. (2001). Metodologia de calcul a minimului de trai decent și de subzistență, *Revista Calitatea Vieții*, XII, 1-4, București, p. 49-72.
- Mihăilescu, A. (2002). Metodologia de calcul al minimului de trai decent și de subzistență pentru o familie de agricultori, *Revista Calitatea Vieții*, XIII, 1-4, București, p. 1-16.
- Parlamentul European, Comisia pentru drepturile femeii și egalitatea de gen (2011). *Raport referitor la prioritățile și structura unui nou cadru al politicii UE de combatere a violenței împotriva femeilor (2010/2209(INI))*. Disponibil la https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2011-0065_RO.pdf.
- Poliția Română (2021a). *Cauzele violenței domestice*. Disponibil la <https://www.politiaromana.ro/ro/prevenire/violenta-domestica/cauzele-violentei-domestice>.
- Poliția Română (2021b). *Despre violența domestică*. Disponibil la <https://www.politiaromana.ro/ro/prevenire/violenta-domestica/despre-violenta-domestica>.
- Schechter, D. S., Zygmunt, A., Coates, S. W., Davies, M., Trabka, K. A., McCaw, J., Kolodji, A., & Robinson, J. L. (2007). *Caregiver traumatization adversely impacts young children's mental representations on the MacArthur Story Stem Battery*. *Attachment & Human Development*, 9(3).
- Sindicatul Național al Auditorilor Publici Externi din România. (2021). *Fenomenele de bullying/mobbing sau hărțuirea la locul de muncă*. Disponibil la <https://snaper.ro/2019/12/07/fenomenele-de-bullying-mobbing-sau-hartuirea-la-locul-de-munca/>.
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press.
- Stark, E., & Hester, M. (2019). *Coercive Control: Update and Review, Violence Against Women*, 25(1), pp. 81-104.
- Strong, B., DeVault, C., & Cohen, T. (2010). *The Marriage and Family Experience: Intimate Relationships in a Changing Society*, Cengage Learning.
- Tomescu, C., & Cace, S. (coordonatori), Ilie, S., Lambru, M., Mihăilescu, A., Neaguț, A., Popescu, R., Preoteasa, A. M., Preotesi, M., Stanciu, M., Stănilă, G., & Tufă, L. (2011). *Studiu asupra fenomenului de mobbing și a unor forme de discriminare la locul de muncă în România*, Fondul Social European prin Programul operațional sectorial Dezvoltarea resurselor umane 2007-2013, „Investește în oameni!”.
- Zamfir, C. (coord.). (1994). *Dimensiuni ale sărăciei*. București: Expert, p. 56.
- World Health Organization (WHO). (2013). *Child marriages: 39,000 every day*.
- World Health Organization. (2021). *Addressing violence against women in health and multisectoral policies: a global status report*.